

ne pod ukończony w 1995 roku zbiornik retencyjny w Klimkówce. W znacznej mierze wpłynęło to na rozwój infrastruktury związanej z obsługą ruchu turystycznego, a co za tym idzie – wzrost powierzchni zajmowanej przez zabudowę (ryc. 67).

Zmiany pokrycia terenu badanych gmin w latach 1935–1999

II połowa XX wieku była dla terenów południowej Polski okresem dynamicznych przemian społeczno-gospodarczych, które znalazły swe odzwierciedlenie w zmianach pokrycia terenu.

Aby jak najlepiej przedstawić zachodzące zmiany, a także opisać podobieństwa i różnice występujące w analizowanych gminach, zdecydowano się na odrębną prezentację przekształceń zachodzących w poszczególnych kategoriach pokrycia terenu. W niniejszym rozdziale znalazło się odniesienie do stanu zagospodarowania omawianych terenów w roku 1935, które wydaje się być celowe dla ukazania historii zagospodarowania terenu badanych gmin. W dalszych rozważaniach, ze względu na brak szczegółowych danych z lat 1935–1952, poddano analizie jedynie okres 1952–1999.

Największą powierzchnię we wszystkich analizowanych gminach zajmowały lasy.

W roku 1935 lasy zajmowały w Rajczy i Zawoi odpowiednio 55% i 57% powierzchni (ryc. 69). W gminach Uście Gorlickie i Komańcza kompleksy leśne zajmowały nieco mniejsze obszary (43,1% i 47%). Dysproporcje te były związane z różnym ukształtowaniem gmin implikującym, optymalne sposoby zagospodarowania. W gminach Beskidów Zachodnich znacznie większe powierzchnie zajmowały tereny położone powyżej 750 m n.p.m., o znacznym nachyleniu stoków, utrudniającym, bądź wręcz uniemożliwiającym rolnicze wykorzystanie. W gminach Beskidów Wschodnich jedynie nieliczne powierzchnie znajdowały się wyżej niż 750 m n.p.m.,

wśród stoków zaś dominowały łagodnie i średnio nachylone, nie wykluczające rolniczego wykorzystania.

W okresie 1935–1956 odnotowano niewielki wzrost obszaru zajmowanego przez lasy w gminach Zawoja i Rajcza – o 6,95% i 1,5% całkowitej powierzchni gminy. Wobec tego, w roku 1956 lasy pokrywały 63,9% powierzchni gminy Zawoja i 56,5% powierzchni gminy Rajcza. Nowe zalesienia dotyczyły jedynie najwyższych położonych lub najbardziej stromych terenów, wyłączonych z użytkowania ze względu na słabe gleby i utrudnione warunki gospodarowania.

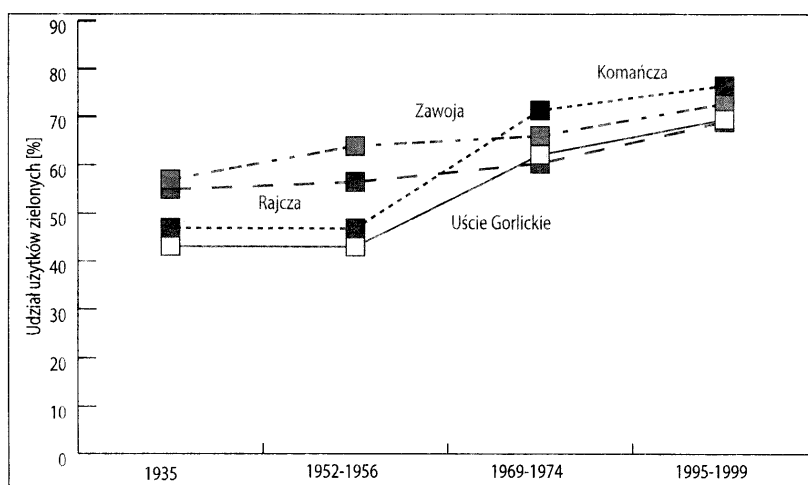
W gminach Komańcza i Uście Gorlickie odnotowano niewielkie (o 0,1% całkowitej powierzchni), zmniejszenie powierzchni lasów. Kompleksy leśne osiągnęły wówczas 46,7% powierzchni gminy Komańcza i 43,1% gminy Uście Gorlickie. Ubytek arealu lasów w omawianym okresie można tłumaczyć rabunkową gospodarką leśną w czasie wojny i pierwszych latach powojennych.

W kolejnym analizowanym przekroju czasowym, latach 1952–1974, we wszystkich omawianych gminach odnotowano przyrost powierzchni leśnych, jednak dynamika zmian zdecydowanie różniła gminy Beskidów Zachodnich i Wschodnich.

W gminach: Rajczy i Zawoi przyrost arealu lasów wyniósł odpowiednio 3,8% i 2,1% powierzchni gminy. W 1974 roku lasy pokrywały 60,3% gminy Rajcza i 66% powierzchni gminy Zawoja. Podobnie jak w poprzednim okresie, zalesiane były tereny położone na znacznych wysokościach lub stokach o dużym nachyleniu, najmniej korzystne z rolniczego punktu widzenia użytkowania. Dynamiczną sukcesję roślinności zbiorowisk leśnych odnotowano także na sporadycznie użytkowanych obszarach bezpośrednio sąsiadujących z większymi kompleksami leśnymi.

Zupełnie inaczej przedstawiała się zmiana powierzchni leśnej w gminach Komańcza i Uście Gorlickie. Tu przyrost powierzchni zajmowanej przez lasy wyniósł odpowiednio 24,4% i 19,3% całkowitej

powierzchni gmin. W latach 1969–1974 lasy pokrywały 71,3% powierzchni gminy Komańcza i 62,1% powierzchni gminy Uście Gorlickie. W przeciwieństwie do gmin Beskidów Zachodnich w gminach Komańcza i Uście Gorlickie zalesiono nie tylko strome i wysoko położone stoki, nieprzydatne dla rolnictwa, ale także łagodne i średnio nachylone tereny, o parametrach glebowych i klimatycznych sprzyjających intensywnej gospodarce rolnej. Omawiany proces był następstwem problemów z zagospodarowaniem gruntów ornych i użytków zielonych przejętych po ludności wysiedlonej w latach 1946–1947. Brak siły roboczej, potrzebnej do właściwego użytkowania omawianych obszarów spowodował przekazywanie znacznej ich części na rzecz Lasów

Ryc.69. Zmiany udziału lasów w całkowitej powierzchni gmin w okresie 1935–1999.

Fig. 69. Differences in area covered by forests in analysed communes between years 1935 and 1999

Państwowych lub zamianę w nieużytki, które szybko podlegały zarastaniu przez zbiorowiska leśne i stopniowo przesuwają granice lasów w dół stoków, ku dnem dolin rzecznych.

W latach 1969–1999 we wszystkich omawianych gminach odnotowano kolejny przyrost powierzchni leśnej. W tym okresie nie zauważono jednak tak znacznej dysproporcji w dynamice zmian.

Przyrost powierzchni leśnych w gminach Rajcza i Zawoja wyniósł odpowiednio 8,6% i 6,7% terytorium gmin, dzięki niemu w latach 1995–1999 lasy stanowiły 68,9% powierzchni w Rajczy i 72,7% powierzchni w Zawoi. Podobnie jak w poprzednich okresach, zalesiano grunty wyłączone z użytkowania rolniczego oraz bezpośrednio sąsiadujące z większymi kompleksami leśnymi.

W gminach Komańcza i Uście Gorlickie przyrost terenów leśnych wyniósł odpowiednio 5,2% i 7,3% całkowitej powierzchni gmin; lasy osiągnęły wówczas 76,5% powierzchni gminy Komańcza i 69,4% powierzchni gminy Uście Gorlickie. Wzrost areалу lasów był tu związany z zalesianiem kolejnych niezagospodarowanych lub wyłączonych z intensywnego użytkowania

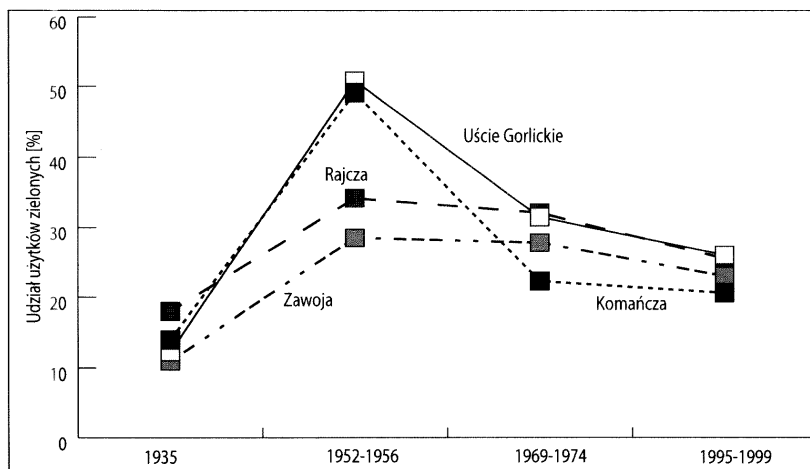
wzrostu może być obarczona błędem wynikającym z różnorodności analizowanych materiałów. Mapy topograficzne z lat 1935–1938, będące podstawą analiz pokrycia terenu w 1935 roku, były wykonywane na podstawie kartowania terenowego, w którym nawet małoobszarowa uprawa mogła zostać zakwalifikowana do odpowiedniej kategorii. Łatwe do rozróżnienia były również uprawy paszowe (koniczyna, wyka, mieszanki paszowe), zaliczane do gruntów ornych. W przypadku zdjęć lotniczych z lat 1952–1956, charakteryzujących się słabą kontrastowością i czytelnością, rozróżnienie upraw paszowych od łąk i pastwisk stało się niemożliwe, nie dało się także wydzielić małoobszarowych gruntów ornych. Za minimalną powierzchnię wydzielaną uznano 1 ha. Na terenach górskich, gdzie mozaika pól uprawnych i łąk jest bardzo bogata a tylko niektóre działki mają powierzchnię 1 ha lub tworzą zespoły o jednolitym fototonie, pozwalającym na zaklasyfikowanie ich do jednej grupy upraw, obszary o dominującym jasnym fototonie, odpowiadającym gruntom ornym*, klasyfikowane były jako pola uprawne. Mozaiki pól o dominującym szarym fototonie wskazującym na łąki i pastwiska, klasyfikowane były jako użytki

zielone. Pomimo możliwości wystąpienia omówionego błędu wykonana analiza pozwala na wyróżnienie podstawowych tendencji zmian pokrycia terenu w omawianym okresie.

Zdecydowanie większy przyrost areálu użytków zielonych odnotowano w gminach Komańcza i Uście Gorlickie (odpowiednio 35% i 38,5% całkowitej powierzchni). Łąki i pastwiska pokrywały wówczas 49,1% gminy Komańcza i 50,8% gminy Uście Gorlickie. Tak znaczne powierzchnie zasięgu tej kategorii wynikały z problemów z zagospodarowaniem gruntów ornych przejętych po wysiedlonej ludności. Wobec braku możliwości intensywnego użytkowania ich jako pola uprawne, większość terenów uległa zadarnieniu w naturalny sposób, stając się sporadycznie użytkowanymi łąkami i pastwiskami.

Zupełnie inaczej przedstawiała się sytuacja w gminach Rajcza i Zawoja, w których przyrost powierzchni użytków zielonych stanowił odpowiednio 16,2% i 17,5% całkowitej powierzchni gmin. Łąki i pastwiska pokrywały w roku 1956 – 34,2% powierzchni gminy Rajcza i 28,5% powierzchni gminy Zawoja. Obejmowały tereny uciążliwe z punktu widzenia lokalizacji gruntów ornych, obszary położone w wyższych partiach wzniesień, na stokach o średnim i znacznym nachyleniu oraz nadmiernie uwilgotnione tereny położone w dnach dolin rzecznych.

* Brano oczywiście pod uwagę termin wykonania zdjęć wykluczający podobieństwa fototonu wzrastającego zboża a nieskoszonej łąki.

Ryc. 70. Zmiany udziału użytków zielonych w całkowitej powierzchni gmin w latach 1935–1999.

Fig. 70. Differences in area covered by grasslands in analysed communes between years 1935 and 1999.

gruntów ornych oraz użytków zielonych i podobnie jak w poprzednim okresie dotyczył niekiedy terenów odpowiednich do gospodarki rolnej.

Kolejną analizowaną kategorią pokrycia terenu były użytki zielone.

W 1935 roku użytki zielone zajmowały mniej niż 20% powierzchni wszystkich analizowanych gmin (gmina Rajcza 11%, Zawoja 18%, Komańcza 14% i Uście Gorlickie 12,3%) – rycina 70. We wszystkich gminach użytki zielone pokrywały tereny o trudnych warunkach środowiskowych, nieprzydatne pod grunty orne (znaczne nachylenia stoków, niska urodzajność gleb, tereny okresowo zalewane).

W latach 1935–1956 w badanych gminach zanotowano wzrost użytków zielonych. Wielkość tego

Kolejne lata przyniosły nieoczekiwane zmiany udziału użytków zielonych w całkowitej powierzchni gmin: Komańcza i Uście Gorlickie. W okresie 1952–1974 odnotowano tu gwałtowny spadek powierzchni użytków zielonych odpowiednio 26,8% i 19,3% całkowitej powierzchni gmin, do wartości 22,3% powierzchni gminy w Komańczy i 31,5% w Uściu Gorlickim. Proces ograniczania powierzchni łąk i pastwisk był skorelowany z przedstawionym wcześniej przyrostem powierzchni leśnej. Znaczna część terenów zakwalifi-

Zupełnie inaczej postępowano w gminach Beskidów Zachodnich. Zmniejszenie areалу użytków zielonych wyniosło tylko 2,1% powierzchni gminy Rajcza i 0,7% powierzchni gminy Zawoja – w roku 1974 łąki i pastwiska stanowiły tu odpowiednio 32,1% i 27,8%. Tak małe ograniczenie zasięgu łąk i pastwisk wynikało z zastąpienia części gruntów ornych, szczególnie wyżej położonych, użytkami zielonymi.

W latach 1969–1999 tendencja zmian powierzchni użytków zielonych we wszystkich gminach była podobna. W gminach Komańcza i Uście Gorlickie ubytek tej powierzchni wyniósł odpowiednio 1,7% i 5,5% terytorium gmin. Użytki zielone pokrywały wówczas 20,6% gminy Komańcza i 26% gminy Uście Gorlickie. W Rajczy i Zawoi zmniejszenie areálu użytków zielonych stanowiło odpowiednio 6,6% i 4,8% całkowitej powierzchni gmin, do wartości 25,5% w gminie Rajcza i 23% w gminie Zawoja. Omawiany proces związany był zalesieniami gruntów najmniej przydatnych z rolniczego punktu widzenia, o mało urodzajnych glebach i znacznych spadkach. W gminach Beskidów Zachodnich zaobserwowano również zamianę użytków zielonych, położonych w dolnych partiach stoków o niewielkim nachyleniu, w grunty orne oraz tereny zabudowane. Ten ostatni proces był związany z dynamicznym rozwojem omawianych gmin i stale wzrastającym zapotrzebowaniem na działki budowlane.

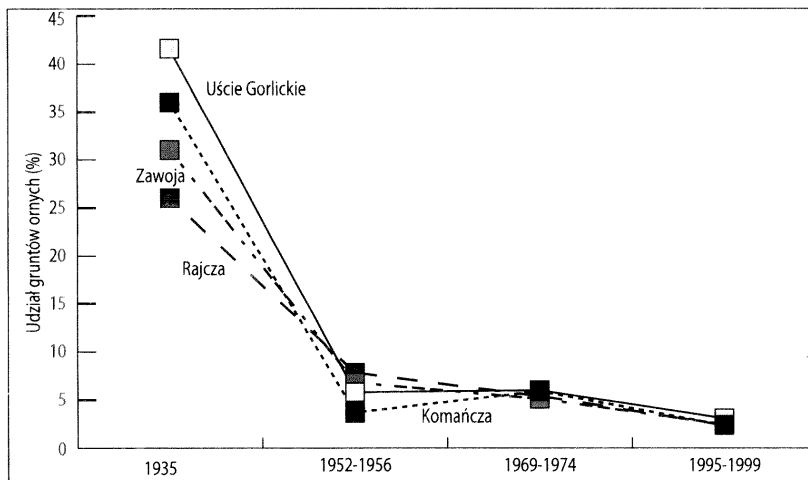
Znaczne zmiany odnotowano także w powierzchni zajmowanej przez grunty orne.

W 1935 roku udział powierzchni gruntów ornych w stosunku do całkowitej powierzchni gminy wahał się od 26% w Rajczy przez 31% w Zawoi i 36% w Komańczy, aż do 41,6% w Uściu Gorlickim (ryc. 72). Ze względu na znaczne przeludnienie oraz fakt, iż w omawianym okresie rolnictwo było praktycznie jedynym źródłem utrzymania ludności, pola uprawne lokowano na wszelkich nadających się do tego celu terenach, często na znacznej wysokości lub stokach o dużym nachyleniu.

W latach 1935–1956 powierzchnia zajmowana przez grunty orne we wszystkich analizowanych gminach gwałtownie

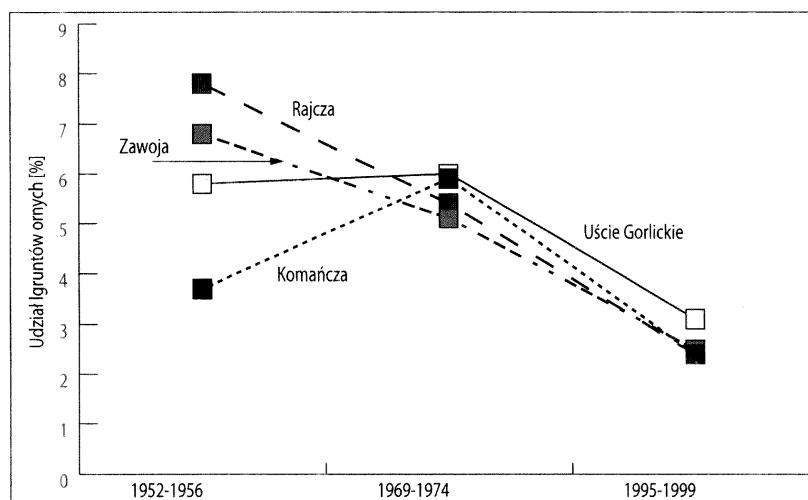
zmałała. Dane na ten temat podobnie jak w przypadku użytków zielonych mogą być obciążone błędem wynikającym z różnorodności wykorzystanych materiałów, jak również znacznego stopnia generalizacji, niemniej jednak pokazują dominujące tendencje zmian.

Ograniczenie powierzchni zajmowanej przez grunty orne wyniosło w gminach Rajcza i Zawoja odpowiednio

Ryc. 71. Udział powierzchni zabudowanej w całkowitej powierzchni gmin w latach 1935–1999.

Fig. 71. Differences in built-up areas covered by arable lands in analysed communes between years 1935 and 1999

Ryc. 72. Udział powierzchni gruntów ornych w całkowitej powierzchni gmin w latach 1952–1999.

Fig. 72. Differences in area covered by arable lands in analysed communes between years 1952 and 1999.

kowanych w latach 1952–1956 jako użytki zielone, nie została właściwie zagospodarowana i w związku z tym przekazano ją na rzecz Lasów Państwowych. W wyniku tych decyzji miejscowe nadleśnictwa przeprowadziły na omawianym obszarze planowe nasadzenia bądź przebudowały drzewostany będące efektem stopniowej sukcesji zbiorowisk leśnych na tereny porolne.

18,2% i 24,2%. W roku 1956 grunty orne stanowiła 7,8% gminy Rajcza i 6,8% gminy Zawoja. Powodem redukcji areалу gruntów orných była zmiana struktury upraw. W omawianym okresie zmniejszono powierzchnię gruntów orných ze względu na znaczne obciążenie kontyngentem na rzecz państwa oraz emigrację części ludności na ziemie zachodnie (Janicka-Krzywda, 1996).

W gminach Komańcza i Uście Gorlickie ograniczenie powierzchni gruntów orných było znacznie większe i wyniosło odpowiednio 32,3% i 35,8%, do wartości 3,7% w gminie Komańcza i 5,8% w gminie Uście Gorlickie w latach 1952–56 (ryc. 72).

Zmiany areálu gruntów orných były związane z wysiedleniami prowadzonymi w latach 1946–1947 oraz wyraźnymi trudnościami w zagospodarowaniu pól uprawnych pozostawionych przez wysiedloną ludność.

Na terenie gmin Komańcza i Uście Gorlickie pojawiła się w latach 50 zupełnie nowa forma gospodarowania – wielkoobszarowe pola uprawne, będące własnością państwowych gospodarstw rolnych (PGR) lub rolniczych spółdzielni produkcyjnych (SPR), których zadaniem miało być zagospodarowanie olbrzymich połaci ziemi przejętych w końcu lat 40 przez Państwowy Fundusz Ziemi. Podobnych form gospodarowania nigdy wcześniej tu nie było, nie pojawiły się również w gminach Beskidów Zachodnich, gdzie miejscowa ludność zdecydowanie sprzeciwiła się gospodarce kolektywnej.

W latach 1956–1974 w gminach: Rajcza i Zawoja odnotowano kolejne ograniczenie powierzchni zajmowanej przez grunty orne, wynoszące odpowiednio 2,4% i 1,7% terytorium gmin. Grunty orne pokrywały w 1974 roku 5,1% powierzchni gminy Zawoja, oraz 5,4% gminy Rajcza. W obydwu gminach redukcja powierzchni pól uprawnych była podobna. Wynikała ona z rezygnacji części ludności z rolnictwa jako jedyne go źródła utrzymania i związanego z tym ograniczenia areálu pól uprawnych należących do poszczególnych gospodarstw. Likwidowano grunty położone w wyższych partiach zboczy, na stokach o znacznym nachyleniu bądź mało urodzajnych glebach.

Przeciwną tendencję odnotowano w gminach Beskidów Wschodnich. W Komańczy i Uściu Gorlickim powierzchnia gruntów orných w latach 1952–1974 wzrosła. W gminie Uście Gorlickie zanotowany przyrost był niewielki, bo tylko 0,2% powierzchni gminy. Grunty orne pokrywały wówczas 5,8% terenu gminy. W Komańczy areál gruntów orných wzrósł o 2,2% i w 1969 roku obejmował 5,9% powierzchni gminy. Wzrost ten był związany z dynamicznym rozwojem PGR-ów w latach 60. i z zagospodarowywaniem przez nie coraz większych połaci wcześniej odlogowanych gruntów. W przypadku gruntów

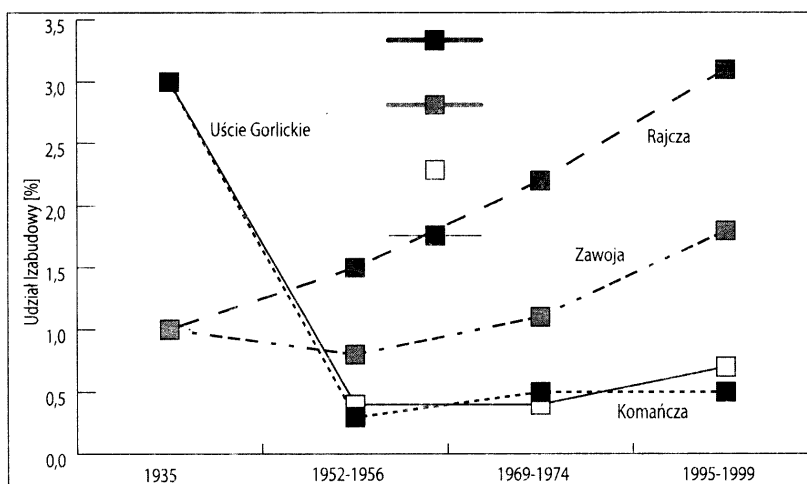
orných należących do rolników indywidualnych, wzrost zajmowanej przez nie powierzchni wynikał z zagospodarowania ziem polemkowskich przez osadników przybyłych na tereny gmin w latach 50. i 60.

W kolejnym okresie pomiędzy rokiem 1969 a 1999, we wszystkich omawianych gminach powierzchnia zajmowana przez grunty orne uległa ograniczeniu. Największy spadek zanotowano w gminie Komańcza – 3,5%, w której pola uprawne zajmowały w 1995 roku zaledwie 2,4% powierzchni gminy. O 2,9% zmalała powierzchnia upraw w gminie Uście Gorlickie (do 3,1% powierzchni gminy w roku 1997). Tak znaczny spadek spowodowała likwidacja PGR-ów oraz Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych oraz ograniczenie areálu upraw rolników indywidualnych, wynikające z rezygnacji większości ludności gminy z rolnictwa jako jedyne go źródła utrzymania.

Znacznie zmalał również areál gruntów orných w gminach Beskidów Zachodnich. W Zawoi powierzchnia pól uprawnych zmniejszyła się o 2,6% i stanowiła w 1995 roku tylko 2,5% całkowitej powierzchni gminy, w Rajczy powierzchnia ta zmniejszyła się o 3% do 2,4% terytorium. Zmiana areálu upraw była tu spowodowana spadkiem opłacalności rolnictwa realizowanego w trudnych warunkach górskich oraz zmianą struktury zawodowej miejscowej ludności, która powierzchnię upraw redukowała do poziomu wystarczającego do funkcjonowania własnego gospodarstwa.

Interesujący jest fakt, iż pomimo znacznego zróżnicowania areálu pól uprawnych obserwowanego w roku 1935, w 60 lat później powierzchnia zajmowana przez te grunty w poszczególnych gminach była bardzo zbliżona, a różnice nie przekraczały 0,6% powierzchni omawianych gmin.

Zmiany odnotowano także w powierzchni zajmowanej przez zabudowę. W roku 1935 zabudowa w Komańczy i Uściu Gorlickim stanowiła 3% powierzchni. Na tereny zabudowane w tych gminach składały się

Ryc. 73. Zmiany w procentowym udziale powierzchni zajmowanej przez zabudowę w całkowitej powierzchni gmin w latach 1935–1999.

Fig. 73. Differences in area covered by overbuilt area in analysed communes between years 1935 and 1999.

stosunkowo duże ośrodki osadnicze, połączone traktami komunikacyjnymi.

W gminach Rajcza i Zawoja zabudowa zajmowała o po 1% powierzchni, a składały się na nią osiedla położone wzdłuż rzek oraz drobne przysiółki rozproszone na okolicznych stokach i w wyższych partiach terenu (ryc.73).

W latach 1935–1956 obszar zajmowany przez zabudowę został poważnie okrojony, zwłaszcza w gminach Beskidów Wschodnich (w Komańczy o 2,7% i w Uściu Gorlickim o 2,6%). W okresie 1952–56 zabudowa zajmowała tylko 0,3% terytorium gminy Komańcza i 0,4% powierzchni gminy Uście Gorlickie.

Tak gwałtowny spadek był spowodowany akcjami wysiedleńczymi w latach 1946–1947; tereny te opuściło wówczas około 90% mieszkańców, a wiele wsi zniknęło z powierzchni ziemi. Osadnictwo koncentrowało się w pobliżu największych przedwojennych wsi, zamieszkiwanych przez ludność, która nie podlegała akcji przesiedleńczej (Jędrzejczyk, 1979).

W tym samym czasie w Zawoi powierzchnia objęta zabudową, na skutek zniszczeń wojennych i emigracji części ludności na ziemię odzyskane i polemkowskie, nieznacznie zmalała i stanowiła 0,8% obszaru gminy. W gminie Rajcza zaś zabudowa wzrosła o 0,5% i stanowiła w 1956 roku 1,5% terytorium gminy. Przyrost nastąpił dzięki dynamicznej rozbudowie głównych ośrodków osadniczych: Rajczy, Zwardonia, Soli, Rycerki Górnej i Dolnej.

W latach 1952–1974 wyraźny przyrost zabudowy odnotowano w gminach Zawoja i Rajcza – odpowiednio 0,3% i 0,7% powierzchni. W 1974 roku zabudowa stanowiła 1,1% gminy Zawoja i 2,2% gminy Rajcza. Przyrost powierzchni zabudowanej był efektem dynamicznego rozwoju turystyki, a szczególnie wielokubaturowych ośrodków wypoczynkowych i kolonijnych. W okresie 1952–1969 w Komańczy powierzchnia zajmowana przez zabudowę wzrosła o 0,2% i stanowiła 0,5% powierzchni gminy. Przyrost ten związany był z rozwojem PGR-ów, towarzyszących im kompleksów zabudowań gospodarczych i osiedli pracowniczych oraz budową Kombinat Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi. W gminie Uście Gorlickie, w omawianym okresie, powierzchnia zajmowana przez zabudowę nie uległa zmianie.

W latach 1969–1999 odnotowano kolejny znaczny przyrost powierzchni zabudowy w gminach Beskidów Zachodnich i niewielki jej wzrost w gminach Beskidów Wschodnich.

Tereny zabudowane gmin Zawoja i Rajcza zwiększyły swój areal o odpowiednio 0,7% i 0,9% powierzchni gminy, osiągając poziom 1,8% w Zawoi i 3,1% w Rajczy. Podobnie jak w poprzednim okresie, na wzrost ten wpłynął rozwój bazy turystycznej oraz dynamiczny przyrost liczby ludności obu analizowanych gmin. W 1975 roku gminę Rajcza zamieszkiwały 9063 osoby, zaś gminę Zawoja 7416 osób. Liczba mieszkańców w roku 1995 wynosiła odpowiednio 9356 i 8466 osób^{*}. W tym samym czasie w gminie Uście Gorlickie zabudo-

wa stanowiła 0,7% powierzchni, nastąpił więc wzrost o 0,3% powierzchni gminy, co związane było, podobnie jak w gminach Beskidów Zachodnich, z rozwojem turystyki w okolicach Wysowej i Uścia Gorlickiego i dynamicznym rozwojem zabudowy mieszkaniowej, zwłaszcza w północnej części gminy. Liczba ludności w Uściu Gorlickim wzrosła z 5036 osób w 1975 do 6616 osób w 1996 roku. Na terenie gminy Komańcza nie zanotowano ani przyrostu ani ubytku powierzchni zabudowanej, co było spowodowane likwidacją większości budynków PGR i jednoczesnym rozwojem zabudowy mieszkaniowej, zlokalizowanej wokół Komańczy i Rzepedzi. Liczba mieszkańców w omawianym okresie wzrosła z 5325 w roku 1975 do 5366 osób w roku 1996, głównie w wyniku migracji ludności do większych ośrodków przemysłowych.

Przedstawiona analiza pokrycia terenu czterech gmin polskich Beskidów wskazuje na podobieństwo tendencji przekształceń. Podobny był „wejściowy” (rok 1953) i „wyjściowy” (lata 1995–1999) stan zagospodarowania przestrzennego omawianych jednostek, zdecydowanie różna była zaś droga, na której analizowane zmiany zachodziły. Na całym obszarze zaobserwowano powiększenie lasów oraz użytków zielonych, spadek arealu gruntów ornych oraz wzrost powierzchni zajmowanej przez zabudowę. Analiza przebiegu zmian wykazała jednak znaczne różnice pomiędzy gminami Beskidów Zachodnich i Wschodnich.

W gminach Rajcza i Zawoja omawiane zmiany zachodziły stopniowo, przekształcenia zaś dotyczyły niewielkiej części terytorium gmin.

W Komańczy i Uściu Gorlickim zmiany zachodziły skokowo i dotyczyły znacznej powierzchni. Największe zmiany nastąpiły tu w latach 1952–1974, kiedy próbowano dostosować przestrzenne zagospodarowanie Beskidów Wschodnich do nowej sytuacji zaistniałej po przeprowadzeniu akcji przesiedleńczej w latach 1946–1947.

Przeprowadzona analiza wykazała także, że zmiany pokrycia terenu gmin Rajcza i Zawoja były w znacznej mierze związane z warunkami środowiskowymi i dopasowane do zmieniających się potrzeb, zamieszkującej analizowane gminy, ludności.

W przypadku gmin Komańcza i Uście Gorlickie analogiczne zmiany, były tylko w niewielkim stopniu skorelowane z warunkami środowiska, główną ich przyczyną były zaś decyzje polityczne okresu powojennego.

Przyrodnicze przesłanki zmian pokrycia terenu wybranych gmin w latach 1952–1999

Człowiek od wielu setek lat przekształca otaczające go środowisko przyrodnicze, nie jest to jednak działanie jednostronne. Przyroda ze swej strony broni się bowiem przed rosnącą dominacją człowieka, ograniczając zakres jego oddziaływań.

^{*} *Rocznik demograficzny*, GUS Warszawa 1975; *Gminy w Polsce*, GUS Warszawa 1998.